

In naj me vzame na rogove,
ležečega, ko da sem mrtev,
in naj me nese
po belem pesku,
čez peneče se potoke,
med mlečnobeke skale,
v čiste kraje,
skozi slap vetrov,
tja med žareče
sončnice poldneva.

IN VNDAR NOČEM BITI MAČKA

(Monolog)

Josip Tavčar

Delovna sobica. Pri oknu nasproti gledalcev pisalna miza, na kateri je v največjem neredu razmetanih mnogo knjig in papirjev. Ob desni steni divan. Na levi strani omara z ogledalom. Poleg omare nizko stojalo z radijskim aparatom. Okno je odprto. Slišati je poulični šum in ptičje petje iz bližnjega parka. Brhko dekle kakih dvajsetih let sedi pri pisalni mizi s hrbtom proti oknu in se uči. Na sebi ima hlače in belo bluzo.

MA JDI (čita mehanično): »Pri prehodu svetlobe skozi optično prizmo se vsak žarek lomi pri vstopu in pri izstopu tako, da se odklanja od lomečega roba stran...« (Ponavlja:)... tako, da se odklanja od lomečega roba stran. (Kratek odmor.) »Vzporedni žarki so po izstopu zopet vzporedni.« In temu pravijo znanost! Tudi če živim sto let, ne bom nikoli čutila potrebe, da bi lomila žarke. Življenje je nekaj povsem drugega. Vsaj kar se mene tiče... o, seveda, nekateri spolno manj vredni ljudje se zanimajo tudi za optične prizme... kaj pa naj počnejo drugega, če imajo maslene svaljke namesto živcev in jim roke služijo le za prenašanje knjig. Nekaj takih jih, žal, tudi sama poznam... na primer Franci... ko sem mu v soboto za vogalom rekla, naj me poljubi, je zardel kot devojčica, ki prvič opazi, da ji rastejo dlake pod pazduho. Mislila sem, da se bo zadušil. Svežnja knjig pa kljub temu ni izpustil in sem mu jih sama morala iztrgati iz rok, če sem hotela, da me pošteno objame. Še malo pa bomo morale me dekleta prevzeti iniciativo tudi na ljubezenski fronti, pa čeprav je stvar v fiziološkem pogledu dokaj težavna.

(*Se smeje.*) Ta je dobra... v fiziološkem pogledu... Kako, da nisem že prej pomislila na to! (*Vstane in hodi gor in dol po sobi.*) Bistvo vprašanja o odnosih med žensko in moškim mora biti namreč prav v tem. (*Kratek odmor.*) Vzemimo, da bi si zaželela fanta, ki me ne mara. Počakala bi ga za vogalom, zgrabila okrog vratu in se nato vsa privila nanj. Vzemimo, da bi mu kri še ne zavrela... kaj potem? (*Se smeje.*) Zelo zabavno... morala bi ga pač pustiti na miru. Niti s samokresom v roki bi ga ne mogla prisiliti, da me ljubi. Vse drugače pa bi bilo, če bi me fant hotel in bi se mu jaz upirala. Dosegel bi vseeno, kar bi želel. (*Jezno. Z dvignjeno roko:*) Toda to je krivica! To je nezaslišana krivica, ki nam jo je narava storila brez logičnega razloga! Temu se je treba upreti. Mobilizirati bo treba kirurge celega sveta... da, da... vsak človek mora imeti pravico, da si izbere spol, ki mu bolj leži. Poizvedeti moram, če so v Rusiji ali Ameriki že kaj dosegli na tem področju, če pa sploh še niso pomislili na to: sram jih bodi! Kaj nam pomagajo poleti na luno, če so na zemlji še take krivice? Prej mora vsako dekle tega zoprnega sveta imeti možnost, da vsaj teoretično lahko prisili Marlona Branda, da jo ljubi, in šele potem bomo lahko govorili o načinu, kako soliti pamet prebivalcem drugih planetov... (*Se nenadoma ustavi.*) Zakaj pa mi je prišel na misel prav Marlon Brando?... Zabavno, kajne? (*Gre vsa nežna pred ogledalo in si popravlja lase.*) Po mojem sem še kar čedna... prav gotovo lepša od vseh drugih študentk na univerzi... to mi vsi pravijo... sinje, globoke oči... plavi, mehki in zračni lasje... svileni koža... lepo razvite prsi, saj meni sploh ni treba modrea... vse v najlepšem redu... moje mere so povprečno samo za pol centimetra manjše od tistih, ki jih je imela Marilyn, ko je bila na višku svoje kariere... in Marilyn je bila v resnici vedno preobilna... Zakaj bi torej ne smela sanjati o Marlonu? Prepričana sem, da bi mu bila všeč. Skočila bi mu na kolena in... tako dalje in tako dalje... božansko! (*Vzdihne.*) Namesto Marlona pa moram objemati optične prizme in... lesenega Francija ali pegastega Ivana. (*Otožno.*) Usoda se poigrava z nami kot jesenski veter z orumenelimi listi... ti padeš tja... ti tja... ti v blato... ti v naročje lepe deklince... ti na odprto knjigo romantičnega študenta... ti...ti... (*Se zaustavlja, vedno bolj zatopljena v svoje misli.*) Tudi to ni pravično! (*Sede na divan.*) Če bi jaz na primer živela v Hollywoodu in bi stanovala nasproti Marlonu, bi prav gotovo imela priložnost, da me vidi in se vame zaljubi. (*Jezno.*) Nasproti mene pa stanuje Marjan, ki je grd kot spaka in ubog kot cerkvena miš. Da bi vsaj imel skuter! Pa še kolesa nima. Prekleta smola! Pfuj! (*Gre k radijskemu aparatu in ga prižge.*) Malo dobre glasbe ne škoduje, kadar so živci na tem, da počijo od jeze... (*Zasliši se simfonična glasba.*) Še to zdaj! Naš radio je prepričan, da so se vsi njegovi poslušalci

rodili še v prejšnjem stoletju. (*Vrti gumb.*) Poskusimo tu... tu je po navadi vedno kaj dobrega... (*Slišati je samo zadnje besede napovedovalke: »...mma di musica leggera.«* Nato se začne spored ameriških popevk.) Saj sem vedela! Ta postaja me še nikoli ni prevarila. (*Pleše v taktu.*) To je življenje! (*Se nenadoma ustavi sredi sobe.*) Toda ta zadeva z usodo, ki se poigrava z nami kot jesenski veter z orumenelimi listi, je vredna premišljanja. (*Ugasne radijski aparat in gre počasi do divana. Nato leže nanj in si podpre glavo z rokami.*) Zakaj se pravzaprav rodimo, kjer se rodimo, in ne drugje? To je vprašanje. Vzemimo, da bi se rodila v Kongu med črnci. Bi bila to še vedno jaz? Očitno ne. (*Odmor.*) Prav tako bi ne bila jaz, če bi se rodila v Hollywoodu nasproti Marlonove hiše. Torej jaz sem samo zaradi tega, ker sem se rodila tu ob določeni uri 25. marca 1940 in ker je moj oče tak in tak in moja mati taka in taka... (*Se privzdigne.*) Toda to je strašno! (*Bolj potihoma:*) To je strašno!... Usoda pride, zgrabi tvoje seme in ga vrže v določeno lupino. (*Gre spet k ogledalu.*) V tej lupini se seme razvije (*pred ogledalom*) in postane Marlon, Franci, Ivan... (*pokaže samo sebe v ogledalu*)... ali ti, Majdi... In kljub temu si domišljamo, da smo svobodni, da počenjamo, kar hočemo, in da... (*Gre k radijskemu aparatu, ga prižge polglasno in nato sede vsa zamišljena za pisalno mizo. Nekaj časa strmi v knjigo, toda jasno je videti, da ima misli nekje drugje.*) »Vzporedni žarki so po izstopu zopet vzporedni.«... In tako je z vsemi stvarmi na svetu... Zdijo se popolne, v resnici pa so samo igra naključja. Ali ni čudovito naše telo, pravijo... To je stroj, ki mu prav nič ne manjka... vsaka žilica je na svojem mestu, vsaka celica ima svojo določeno funkcijo in vsaka mišica svoje določeno delo... (*Vstane in sede na rob pisalne mize.*) Seveda... če bi ne bilo tako, bi ne šlo za človeško telo, ampak za nekaj popolnoma drugačnega. Šlo bi lahko za mehkužca, za ribo, za kačo ali celo za amebo. Prav tako je tudi s cveticami. Če ima marjetica kak list manj, kot je zanjo značilno, se že imenuje drugače. Marjetica je samo, dokler ima vse tiste značilnosti, ki jih je človeški um določil za marjetice... in potem pravimo: ali ni čudovito, da je marjetica taka in taka, da raste samo v takih pogojih, da ima tak vonj, da jo oplodi samo tak in tak pelod... Smešno! To je, kot bi občudovali mehanizem ure in rekli: ali ni čudovito, da ima ura taka in taka kolesca, da točno meri čas in da ima en kazalec za ure in enega večjega za minute? Saj ne more biti drugačna! Ustvarili smo jo ni tako, kakršna je. Na enak način smo ustvarili človeka, mehkužce, marjetice, amebe, ptiče, Marlona, mene in tako dalje in tako dalje. S tem, da smo poiskali ime za vsak predmet in za vsako živo in neživo bitje, smo se zaprli v jajčno lupino, ki je nikoli ne bomo mogli prebiti. In čim več imen bomo našli, tem slabše bo. Razen... razen, če najdemo kako

rešitev. *(Odmor. Gre k divanu in se po kratkem obotavljanju usede nanj. Ponaolja zamišljeno:)* »Vzporedni žarki so po izstopu zopet vzporedni.« Rešitev bi bila morda v tem, da bi lepega dne vzporedni žarki po izstopu ne bili več vzporedni in da bi dva atoma vodika in en atom kisika ne dali kot rezultat molekule vode... *(Odmor.)* Ne, tudi to ni nič. Iznašli bi drugi zakon za optično prizmo, vodo bi imenovali z drugim imenom in vse bi bilo kot prej. Ne, v tem ni izhoda. *(Vstane, gre k radijskemu aparatu in ga naraovna na glasneje. Nato se ustavi pred ogledalom.)* V tej glasbi je samo ritem brez melodije, v melodiji pa je tudi ritem... Franci pravi, da je ritem brez melodije prva, najprimitivnejša stopnja glasbe in da je zato ne smemo odobravati... *(Jezno:)* Naj gre k vragu! Primitivna ali ne, to je edina glasba, ki jo še prenesem. *(Pleše dolgo časa, toda s pojemajočo vnemo. Naposled se ustavi in začne histerično vpiti:)* Ne, ne, tudi to ni nič... to samo vznemirja živce, v duši pa je še vedno praznina, nejevolja in strah... da, strah... *(Gre potrta k radijskemu aparatu in ga ježno ugasne.)* Da bi vsaj vedela, kaj hočem! Da bi vsaj vedela, zakaj sem tu, v tej sobi in zakaj se moram učiti, da so vzporedni žarki po izstopu iz optične prizme zopet vzporedni... da bi vsaj vedela... *(sede na divan)...* o, moja glava! *(Se prime za glavo.)* Počila bo od prenatrpanosti... pa čeprav pravi oče, da ni nič v njej. *(Se žalostno nasmehne.)* Kaj on ve, s čim se vse mora ukvarjati ta moja uboga glava! Njemu je vse enostavno in razumljivo. Niti trenutek mu ne pride na misel, da bi ti prekleti žarki po izstopu iz prizme lahko postali raznosmerni! *(Posnema očeta.)* Majdi, enkrat za vselej si moraš zapomniti, da je življenje resna stvar in da ga ni jemati po ritmu tvojega trapastega jazza. Predobro se ti godi, to je vse in zato si prevzetna. Ko sem bil jaz mlad... *(Zaničevalno:)* Ko je bil on mlad! Seveda... seveda... *(Zamahne z roko.)* To pesem poznamo mi otroci, odkar je človek stopil z drevesa in začel hoditi po dveh namesto po štirih... pa še prej... in to, ne da bi upoštevali dejstva, da je med Zeppelinom in vsemirsko raketo mnogo večja razlika kot med leščerbo na olje in petrolejko. Da... ko je bil on mlad... *(ježno)* pa tudi on je konec koncev moral čutiti kri, ki mu napenja žile in sili ven... *(vstane in hodi po sobi)...* tudi on je prav gotovo izgubil glavo in ni vedel, kaj dela, kadar je poljubljal kako dekle. Lahko je biti pameten, kadar ne moreš biti več neumen. Čemu so mi potem dali to telo? *(Stoji pred ogledalom in se ogleduje.)* Te lepe lase... te lepo izoblikovane boke... te ustnice... te oči... *(si hitro sleče hlače in ostane v trikoju)...* te lepe, vitke noge... *(Se obrača pred ogledalom.)* Čemu se potem čutim tako vznemirjena, kadar me kak fant pogleda z lakomnimi očmi? V tem je morda rešitev vsega, prav v tem... v življenju samem, v poljubu, ki nas omamlja, v objemu, ki nas pogublja, v utripu

srca, ki se hoče razleteti... in ni važno, če so žarki vzporedni ali raznosmerni, kadar izstopijo iz prizme. Tako je! (*Zapleše, se približa radijskemu aparatu in ga zopet prižge.*) V življenju ni laži ne dvomov, ne ponižanja ne razočaranja, ampak samo veselje in radost, slast in sladka otožnost... živeti... živeti in se ne spraševati zakaj; to je višek modrosti... (*Se glasno smeje.*) Joj, kako sem vesela, da živim... da uživam to telo... da diham... da vidim in slišim... da jem, da ljubim, da, prav to je najvažnejše... da ljubim... da plešem ob zvoku te glasbe, ki se sklicuje na edino razumljivo bistvo našega bitja. In ko vsega tega ne bom mogla več uživati, si bom vzela življenje... Toda do tedaj je še čas! Torej pleši, Majdi, pleši, ljubi... in živi! (*Zasliši se mijavkanje pod oknom.*) Ljubi in živi! (*Mijavkanje se ponovi. Histerično:)* Ljubi in živi! (*Se zlomljena vrže na divan in začne ihteti. Ko se malo pomiri, gre k radijskemu aparatu in ga ugasne. Nato se zopet ustavi pred ogledalom. Spet je zaslišati mijavkanje.*) Ne, ne... nisem in nočem biti samo mačka... (*Odmor. Mijavkanje poneha.*) In bila sem že tako vesela! Mislila sem, da se mi je kar na lepem razodel smisel življenja, pa mi je tisto prekleto mijavkanje vse pokvarilo. (*Otožno.*) Moja filozofija ne more biti kos niti bedastemu mačkinemu mijavkanju! (*Ihti še vedno.*) Zakaj ne moremo biti mačke!... (*Si počasi začne oblačiti hlače.*) Kadar so site in jih zgrabi želja po mačku, se meni nič tebi nič odpravijo na ulico ali na streho in tam... o, zakaj ne moremo biti mačke! (*Ne ihti več, toda vzdihuje.*) Družbena morala, žrtvovanje v imenu višjih idealov... ljubezen do ostudnega bližnjega... šola... dolge in utrudljive laži, preden nam je končno dano leči v travico s fantom... (*Zdaj je že popolnoma oblečena.*) Zvestoba... mučne, vznemirljive sanje... optične prizme... hrepenenje po lepoti, popolnosti in neumrljivosti... to je klavrna odlika razuma, ki nas loči od srečnih mačk... (*Globoko vzdihne in sede za pisalno mizo.*)... in vendar nočem biti mačka! (*Dolg odmor.*) In vendar nočem biti mačka... (*Vzdihne, vzame knjigo v roke in čita.*) »Pri prehodu svetlobe skozi optično prizmo se vsak žarek lomi pri vstopu in pri izstopu tako, da se odklanja od lomečega roba stran...« (*Ponavlja:)* ... tako, da se odklanja od lomečega roba stran... (*Vstane, gre k radijskemu aparatu in ga prižge. Zasliši se znana popevka. Nekaj časa jo posluša, nato zniža jakost in se z globokim vzdihljajem vrne za mizo. Čita:)* »Vzporedni žarki so po izstopu zopet vzporedni...« (*Ponavlja:)* ... vzporedni žarki so po izstopu zopet vzporedni...

(*Zastor se zapre zelo počasi.*)